

*Tres poemes inèdits de Miquel Martí i Pol**

APUNT

Ara faig d'angle insòlit de la llum.
Per qualsevol esclat el vent penetra
i esbulla tots els colors. Torno enrera
per no cedir del tot i em faré fort
al racó més obscur de la memòria.

. . .

Com que estic ben convençut que seria
inoportú llançar un atac frontal
perquè l'oponent sap escapolar-se
amb una traça inusual, he optat
per reforçar la meva reraguarda
i mantenir-me expectant, perquè sigui
si de cas ell qui es mostri hostil, encara
que això comporti un encarcament
avorridíssim, quasi insuportable.

. . .

Ara faig d'angle estèril de la llum.
Si em criden, tanmateix, diré que encara
no estic a punt, que tinc totes les foteses
per endegar, mig de nit, mig de dia,
que de moment, sisplau, amb mi no hi comptin
que encara em queda molt passat per viure.

* La *Revista d'Igualada* es fa un goig de sumar-se a la commemoració del setantè aniversari de Miquel Martí i Pol amb la publicació de tres poemes inèdits que el poeta mateix ha tingut la gentilesa de cedir-nos per a l'ocasió, així com d'una col·laboració del Dr. Pere Farrés i Arderiu, un dels millors coneixedors de l'obra de l'escriptor de Roda.

PASSADÍS

Aquest mateix recorregut l'havia
fet altres cops sense tanta fatiga.
Però potser parlo massa i algú
pot titllar-me de cínic o indiscret.
El paravent de sempre em protegeix
dels inclements bofaruts que em sacsegen.
Si torno a casa no puc pas queixar-me.
Però és decebedor haver perdut
tantes primícies, tantes referències,
i constatar que pell i sentiments,
fets un garbuix, han perdut la noblesa
i afeixuguen el cos encara més
que els anys i la penúria. Fugiré
descalç pel passadís, per no trobar-me.

TRAMOIA

Potser el mateix paisatge, per no perdre
aquell encant ingenu que perdura
tan viu al fons secret de la memòria.
I potser el mateix rostre, les mateixes
paraules, si un prodigi fes possible
de recordar-les i de repetir-les.
Caldria un cert esforç per poder fer
versemblant tot el joc, però valdria
la pena d'intentar-ho, si més no
per abdicar de gust el cansament
que de vegades gairebé ofega.
Canviaria, tanmateix, la música.
Ara seria algun barroc: Vivaldi,
posem per cas, o Telemann, o Purcell,
perquè el somni tingués el component
de miratge que encén i meravella.
I ella altre cop, al centre del desig,
tan viva i expectant com aleshores.

APUNT PER A UNA INTERPRETACIÓ DE L'OBRA DE MIQUEL MARTÍ I POL

PERE FARRÉS

La consigna clàssica "Coneix-te a tu mateix", com a sentència de savis, no té data de caducitat. Però ens la podem repetir cent vegades i no posar-la mai en pràctica. I és que imposar-se com a fita conèixer-se un mateix no és fixar-se un objectiu fàcil d'aconseguir, més aviat el contrari. Es tracta d'una feina llarga i dura, tan llarga que ocupa tota una vida, i tan dura que només s'assoleix, si es vol ser conseqüent, amb disciplina i a voltes amb sofriment. Però aquest objectiu és un dels més importants que es pot proposar l'home: justifica la pròpia existència. De fet, l'autoconeixement hauria d'estar a la base de tot altre coneixement. És fàcil, llegint l'obra de Miquel Martí i Pol, especialment la dels darrers trenta anys, fer-se consideracions com aquestes.

En efecte, amb la projecció que donen els anys s'acreu cada cop més la figura del poeta que malda per analitzar-se a si mateix. La poesia, la forma d'expressió més pròpia de Martí i Pol, en aquest sentit pren una doble direcció: d'una banda, li serveix d'eina eficaç per endinsar-se cada cop més en la pròpia personalitat i escutar-ne tots els racons i, d'altra banda, és el millor mitjà de què disposa per a comunicar -és a dir, compartir- la seva experiència vital amb altra gent, amb els lectors. Ben mirat, llegir amb atenció la poesia de Miquel Martí i Pol posa el lector no sols davant l'experiència del poeta, sinó davant el repte de fer, el lector, la mateixa operació que ha fet el poeta. La poesia de Miquel Martí i Pol interpel·la el lector en tant que fa uns plantejaments que

fàcilment el lector pot considerar com a una invitació a fer-se'ls ell mateix i aplicar-los a la pròpia experiència. Caldria veure fins a quin punt aquesta característica del poeta de Roda de Ter explica, ni que sigui parcialment, la gran difusió que té la seva obra.

Amb tot, és cert que imposar-se l'objectiu de l'autoconeixement no és una tasca que afecti només la intimitat de l'home, com si l'única cosa que interessés fos la pròpia personalitat, independent del món. Al contrari, no és possible conèixer-se un mateix si no es prenen en consideració les circumstàncies de tot ordre que envolten i condicionen l'individu. L'home, al capdavall, és un animal social. És així com podem entendre l'ampli ventall d'interessos que es desprenen de l'obra de Martí i Pol, una obra que sap ser alhora íntima i compartible, personal i social, de recerca de la pròpia identitat i denunciadora de les injustícies que el poeta percep en la vida dels homes. Per això, l'obra de Miquel Martí i Pol, essent com és tan diversa, fa palès, sense gaire dificultat, el seu caràcter unitari. Llibres tan aparentment diferents com *La fàbrica* i, posem per cas, *Els bells camins* s'expliquen per una profunda relació, per una justificació compartida: la de plantejar-se el poeta el seu paper, sempre únic i personal, en el context històric i social que li ha tocat de viure. Potser aquesta afirmació la demostren, més que cap altre llibre, els *Vint-i-set poemes en tres temps*, ja que compaginen en una unitat poemes que reflexionen sobre l'estat del poeta

a partir que se li ha diagnosticat l'esclerosi múltiple ("Mireu-me bé: sóc l'altre") amb d'altres que comparteixen la problemàtica més social de llibres anteriors ("Es pot dir amb foc encara..."). És més, en un mateix poema, sap aplicar a les dues realitats, la personal i la social, els mateixos recursos en un joc del tot revelador ("No demano gran cosa").

Era fàcil de pensar que a partir de la malaltia, una malaltia-per-a-tota-la-vida, com diu ell, el poeta es tancaria en el clos del seu interior per viure amb intensitat la nova experiència. I així ho féu inicialment, però al cap de poc -uns cinc anys- aquesta experiència s'obrí de manera extraordinària cap a la vida plenament compartida amb l'altra o els altres (*Estimada Marta, L'àmbit de tots els àmbits*). Mai Miquel Martí i Pol no s'ha tancat en la queixa personal, en l'autocompassió morbosa. Fins en els moments més durs no ha perdut el nord de creure que l'anàlisi de la pròpia personalitat suposava partir de la seva condició d'ésser social.

Des d'aquesta perspectiva podem plantejar la lectura del darrer llibre que ha publicat, *Llibre de les solituds*, i que ha estat rebut per part de la crítica com un llibre "nou". El llibre no abandona el to íntim dels anteriors; el poeta hi segueix reflexionant sobre la seva situació personal, prova d'aclarir-ne certes i miratges; des d'un to d'una certa tristesa, el poeta es defineix en la seva inseguretat; davant de la mort -realitat que se li fa propera- no veu massa esperança en el futur; la seva realitat s'explica per les diverses formes en

què se li imposa la solitud. I, amb tot, el llibre fa una denúncia clara de les imperfeccions del model de vida social que ens hem donat. Martí i Pol és l'home que, creient en els homes, desconfia del sistema, no per norma, sinó decebut per la disfressa dels valors humans i socials en què creu, per la despersonalització a què ha abocat la vida dels homes l'actual sistema econòmic i polític. Per això es tracta d'un llibre tan dual i alhora tan unitari com els anteriors, un llibre que segueix, sense massa alteracions importants, la línia que el poeta havia encetat fa cinquanta anys amb *Paraules al vent*.

PERE FARRÉS I ARDERIU (Manlleu, 1948) és professor titular de literatura catalana a la Universitat de Barcelona. Considerat el primer especialista sobre Miquel Martí i Pol, ha publicat nombrosos estudis relatius a la seva obra. És l'autor d'una *Antologia poètica* (1983), que ha estat repetidament reeditada i actualitzada, i el curador de l'*Obra Poètica* (tres volums fins ara), actualment en curs.

NOTÍCIA BIOBIBLIOGRÀFICA DE MIQUEL MARTÍ I POL

RAMON PINYOL I TORRENTS

La biografia de Miquel Martí i Pol està lligada de manera permanent a la vila de Roda de Ter (Osona), on va néixer el 19 de març de 1929 i on sempre ha residit. Fill d'un manyà i d'una treballadora a preu fet de la fàbrica de filatura "Tecla Sala i Fills", va estudiar fins als 14 anys a l'escola parroquial, moment en què va entrar a treballar d'escrivent a la mateixa empresa que la seva mare, coneguda per "la Blava". Amb aquesta feina es va guanyar la vida fins a 1972, quan la seva salut malmesa el va obligar a recloure's a casa seva.

Les seves primeres obres poètiques sembla que daten dels setze anys, iniciades al voltant de la "Penya Verdaguer", grup que liderava el poeta rodenc Josep Clarà i que aglutinava el jovent lletraferit del Centre Catòlic de la seva vila. Als dinou anys se li va declarar una tuberculosi pulmonar, que el va tenir un any al llit. Aquest fet, juntament amb el contacte amb Clarà i amb el poeta mallorquí Blai Bonet, va decidir la seva vocació literària. Aprofita per llegir i reflexionar tant sobre la literatura com sobre la realitat social que li ha tocat viure.

El 1953 guanya el premi Óssa Menor, que serà publicat l'any següent amb el títol de *Paraules al vent*. En el mateix certamen van ser premiats Jordi Sarsanedas, Josep M. Espinàs i Vicent Andrés Estellés, joves exponents tots ells de la nova generació que s'obria pas entre les dificultats de l'època i que assegurava la permanència de la cultura catalana. Entra ara amb contacte amb personalitats de les lletres i de la resistència a la dictadura franquista. Va començar la seva relació

amb l'anomenat "Grup de Vic", en especial amb Antoni Pous, amb qui va tenir una fonda amistat que va durar fins a la mort d'aquest el 1976.

El 1956 es va casar amb Dolors Feixas (amb qui va tenir dos fills, Maria Àngels, el 1958, i Jordi, 1965) i van anar a viure en una caseta per a obrers que l'empresa de "la Blava" tenia en un carrer a tocar de la fàbrica. El 1957 va publicar, a Mallorca, el seu segon recull, *Quinze poemes*. Durant els anys 60, que d'alguna manera representen per a Martí i Pol, com ha dit Ricard Torrents, "la travessia del desert", només va publicar un sol llibre, *El poble* (1966), que passà gairebé desapercbut. Josep M. Castellet i Joaquim Molas no el van incloure en l'antologia *Poesia catalana del segle XX* (1962), manifest i aparador de la nova tendència estètica d'aquells anys, el "realisme social" o "realisme històric", per més que Martí i Pol en fos un dels millors exponents. Des de 1958 fins a 1970, porta a terme una intensa activitat cívica: fa classes de català, dirigeix cinefòrums i discofòrums, pronuncia conferències, fa teatre, participa en jurats literaris i, encara, participa com a cantautor en la Nova Cançó. El 1968 s'afilia al PSUC, on milità fins al 1982. Entre 1963 i 1967 escriu els poemes del grup *He heretat l'esperança*, editat el 1976 dins el volum *El llarg viatge*. En aquest mateix volum hi aparegueren els poemes del llibre *Autobiografia*, redactats el 1966 i el 1967. El 1966 obté el premi Blau d'Or pel poema *Lletra a Anna*, escrit l'any anterior i publicat a l'antologia bilingüe *Antologia. 1966-1973* (1974).

A la dècada dels 60 inicia també la tasca de traductor, en especial del francès i que abraça autors i gèneres molt diversos. Així, les seves traduccions, fins avui 24, van des de la literatura infantil i juvenil (Janosch, Gosciny, Olivier Lécivain, Hubert Monteilhet o Gianni Rodari) a l'assaig (Robert Lafont, Simone de Beauvoir, Claude Lévi-Strauss, Roland Barthes) passant per la narrativa (Saint-Exupéry, Georges Arnaud, Richard Bach, Zola, Flaubert, J.-K. Huysmans), el teatre (Racine, Jean Genêt, W. Gombrowicz) i la poesia (Neruda, Apollinaire).

El 1970 contreu una esclerosi múltiple, que va acabant amb la seva mobilitat autònoma. Fins a finals de 1972 encara continua treballant a la fàbrica, però des de llavors s'ha de recloure a casa seva. La malaltia, tanmateix, pels volts de 1975 s'estabilitza i li permet, amb limitacions, de dur una vida més tranquil·la i ordenada. Ara, les seves activitats se centren forçadament en la literatura. El 1971 queda finalista del premi Carles Riba amb *Vint-i-set poemes en tres temps*, editat l'any següent, en què apareix també *La fàbrica*, comiat poètic de la feina amb què s'havia guanyat la vida fins aleshores. Amb un coratge poc freqüent, el poeta assumeix la seva malaltia i reorienta la seva vida. S'aboca a la literatura i en la dècada dels 70 acaba publicant una dotzena llarga de llibres nous, com ara: *La pell de violí* (1974), amb poesies de 1972 i 1973, *Cinc esgrafiats a la mateixa paret* (1975), *L'arrel i l'escorça* (1975) (primer volum de l'*Obra poètica*, editada pels Llibres del Mall), *El llarg viatge* (1976) (segon volum de l'*Obra poètica*), *Quadern de vacances* (1976), amb poemes de 1975, *Amb vidres a la sang* (tercer volum de l'*Obra poètica*) (1977), *Crònica de demà* (1977), amb textos escrits l'any anterior, *Contes de la vila de R i altres narracions* (1978), amb peces escrites entre el 1952 i el 1972, *Estimada Marta* (1978), una de les fites de la poesia amorosa catalana, aplec de tres conjunts de poemes escrits entre 1977 i 1978, i *L'hoste insòlit* (1979), amb poesies de l'any anterior.

Miquel Martí i Pol passa en aquests anys de ser un poeta minoritari a ser-ne el més editat. Li comença a arribar l'hora del reconeixement. Ramon Muntaner publica *Presagi*, el primer disc monogràfic sobre textos de l'escriptor de Roda. La Comissió de Cultura del PSUC organitza el primer homenatge popular al poeta, *Ara és demà*, del 21 al 28 de maig de 1978, amb actes a Roda, Vic i Centelles. Aquest mateix any obté pel conjunt de la seva obra el premi Fastenrath, refusa el Premio Nacional de Poesia i el Teatre Lliure de Barcelona estrena el muntatge *Amb vidres a la sang*, sobre textos seus. El 1977, amb altres intel·lectuals osonencs (Segimon Serrallonga, Jordi Serrate, Lluís Solà i Sala i Ricard Torrents), funda la revista de poesia *Reduccions*.

L'any 80 canvia de domicili i passa a viure al carrer de les Escoles, de Roda mateix. Publica el quart volum de l'*Obra poètica* de Llibres del Mall, *Les clares paraules*, amb poemes escrits l'any anterior. L'any 1981 publica una edició del *Llibre dels sis sentits* il·lustrada amb gravats de Joan Miró. Aquest mateix any surt *L'àmbit de tots els àmbits*, que aplega poesies escrites l'any 1980. S'estrena el 1982, a Roda de Ter, la cantata *El poble*, amb text del poeta i música de Xavier Baurier. Aquest mateix publica un nou volum, amb textos de 1980 i 1981, *Primer llibre de Bloomsbury*. L'any 1983 és guardonat amb la Creu de Sant Jordi i els premis Ciutat de Barcelona (per *L'àmbit de tots els àmbits*) i Josep Maria de Sagarra (per la traducció de *Les criades*, de Jean Genêt). El 1984 publica dos llibres nous: *Cins poemes d'iniciació* (escrits entre desembre de 1982 i gener de 1983) i *Andorra, postals i altres poemes* (datats entre el juliol i el desembre de 1983). Entre 1984 i 1988 col·labora amb articles d'opinió a diverses publicacions periòdiques (*Avui*, *Diari de Barcelona*, *Presència*, *El 9 Nou*). El 1984, però, li havia de portar una nova prova a Martí i Pol: el 22 de juny mor la seva muller, Dolors Feixas. Un conjunt de poemes escrits entre el juliol i l'agost següents és publicat amb el títol de *Llibre d'absències* el 1985, any en què rep

un homenatge popular i institucional del seu poble, l'ajuntament del qual a partir d'aleshores convoca el premi de poesia Miquel Martí i Pol.

Aquell any 1985 torna a canviar de casa, sense moure's del poble, i va a viure al carrer de Josep Caminals i encara el 1993 s'instal·larà en un nou pis al carrer de Sant Antoni M. Claret. Aplega llavors diversos llibres ja publicats en el cinquè volum de l'*Obra poètica* dels Llibres del Mall, incloent-hi un recull inèdit, amb peces redactades entre 1980 i 1984, que porta per títol *Per preservar la veu*, que alhora dóna nom a tot el volum. L'any següent es casa amb Montserrat Sans i publica el volum de poesia per a infants *Bon profit!* (il·lustrat per Carme Solé Vendrell). El 1987 continua amb nous títols: *Els bells camins* (amb textos de 1984 i 1985), premi Salvador Espriu, *Ícarus* (quatre poemes amb dibuixos de Pujol Boira) i *Barcelona/Roda de Ter*, el seu epistolari creuat amb el seu amic íntim Joan Vinyoli, el poeta mort el 1984. En els anys vinents publica dos volums de memòries, *Obertura catalana* (1988) i *Defensa siciliana* (1989). Aquest darrer any les Edicions 62 inicien la publicació de la nova *Obra poètica* (edició i introducció a cura de Pere Farrés, i amb notes de l'autor), que segueix un ordre cronològic: *Obra poètica/1* (llibres i poemes esparsos de 1948 a 1971), *Obra poètica/2* (1991) (llibres escrits entre 1970 i 1980) i *Obra poètica/3* (1993) (llibres escrits entre 1980 i 1990).

Aquesta recopilació poètica no priva l'edició de nous textos i nous reculls: *Set poemes d'Andorra* (1988), *Temps d'interluni* (1990), amb peces escrites entre 1986 i 1988, *Suite de Parlavà* (1991) (Premi de la Crítica 1992), *El silenci. Quinze variacions-Tankas* (1992), *Onze tankas* (1992), *Un hivern plàcid* (1994) (Premi Josep Maria Llompart), amb textos redactats entre 1991 i 1993, *Papers domèstics* (1996), un aplec d'articles periòdics i *Llibre de les solituds* (1997) (Premi Nacional de Literatura i Premi de la Crítica Serra d'Or), poesies redactades entre 1995 i 1997. A més, també redacta les lletres de discos de Lluís

Llach, *Un pont de mar blava* (1993) i *Porrera* (1995) i escriu 24 haikús per a *Apunts*, una exposició de fotografies de la seva muller Montserrat Sans el 1998 a Roda de Ter.

En els darrers anys, Miquel Martí i Pol ha assolit una popularitat que no coneixia un autor català des de figures com Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà o Josep Maria de Sagarra. Els reconeixements populars i institucionals han plogut sobre la figura del poeta en aquesta darrera dècada, des del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i el Premi Internacional Nosside de Poesia (1991), la Medalla d'Or al Mèrit a les Belles Arts del govern espanyol (1992), el Premi de la Institució de les Lletres Catalanes (1995), homenatges universitaris a Barcelona, Bellaterra, Mallorca i Vic, el doctorat *Honoris causa* per la Universitat Autònoma de Barcelona (1999), homenatge del Govern d'Andorra (1998), que el proposa com a candidat al Premi Nobel, la Universitat de Vic celebra el primer col·loqui universitari sobre la seva obra (1999), la Fundació Caixa de Girona li dedica una exposició (1999), etc. etc. Per iniciativa de la societat civil, enguany, setantè aniversari de l'escriptor de Roda, tot Catalunya celebra l'Any Miquel Martí i Pol. La *Revista d'Igualada*, modestament, s'hi adhereix i, amb la col·laboració del poeta, hi dedica unes pàgines en aquest número.

RAMON PINYOL I TORRENTS (Olesa de Montserrat, 1953) és doctor en Filologia Catalana i professor a la Universitat de Vic. Autor de diversos treballs sobre literatura catalana dels segles XIX i XX. Coordina diverses col·leccions editorials.